

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇՏԱՐԱԿԱՏԻՊ ՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԻՑ

ՄԿՐՏՉՅԱՆ Լ.Ա.

Հոդվածում անդրադառնում ենք կոնաձև բլուրների կամ պարզապես բարձրադիր վայրերում առանձին կանգնած, մեծածավալ քարերի չոր շարվածքով կառուցված, ամրաշինական պարսպապատերից հիմնականում առանձնացված և ինքնուրույն հուշարձանի միավոր հանդիսացող աշտարակատիպ շինությունների ուսումնասիրության պատմությանը¹: Այս շինությունների ավերակները հանդիպում են հիմնականում բնակավայրերից դուրս, քարացրոններում և առապարներում, դամբարանադաշտերի համատեքստում: Սակայն պետք է նշել, որ առավել բարձրադիր վայրերում տեղակայված աշտարակները տեսանելի կապի մեջ են շրջակա ամրոցների հետ²: Այս կառույցներին ժողովուրդը կնքել էր տարբեր օտար անուններով՝ «քյալաֆեք»³, «կալաներ»⁴ և «օյուղներ»⁵, իսկ հուշարձանն արձանագրողները շեշտել են դրանց հիմնականում երկու՝ ծիսական և պաշտպանական նշանակությունը⁶: Սակայն բաց է մնում հուշարձանի գործառույթի և թվագրության հարցը, քանի որ դրանք սակավ են ուսումնասիրված:

¹ Օգտակար դիտողությունների և խորհուրդների համար շնորհակալություն ենք հայտնում Ա. Բորոխյանին, Ա. Գնունուն, օդալուսանկարները կազմելու համար՝ Հ. Դանիելյանին, իր չիրատարակված հոդվածը մեզ տրամադրելու համար՝ Մ. Բադալյանին:

² Աշտարակների համատեքստի մասին տե՛ս **Մկրտչյան Լ.**, Հայաստանի բրոնզերկաթեդարյան աշտարակատիպ կառույցները, «Մեծամորյան ընթերցումներ» I (Գիտական հոդվածների ժողովածու), Ե., 2017, էջ 298-317:

³ **Ղափանցյան Գ.**, Հնութեան մի քանի յիշատակարաններ, «Արարատ», 1914, N Ա, էջ 92:

⁴ **Ատրպետ**, Վիշապագանց պաշտամունքը (Բազմավէպ, 1931, N 7-8, էջ 309):

⁵ **Թորամանյան Թ.**, Հայկական ճարտարապետություն II, Ե., 1948, էջ 218-219:

⁶ Թորամանյանը այս կառույցները բնութագրում էր որպես սրբարաններ, տե՛ս **Թորամանյան Թ.**, նշվ. աշխ., իսկ Քալանթարը՝ «տաճար», տե՛ս **Քալանթար Ա.**, Հայաստան. Քարե դարից միջնադար, Ե., 2007, էջ 202-203: Սակայն խորհրդային տարիներին արդեն Հուշարձանների պահպանության և օգտագործման գլխավոր վարչության հուշարձանների համահավաքի պասպորտավորման արշավախմբի 1980-1991 թթ. կատարած դաշտային աշխատանքներում այս կառույցները հաշվառվեցին որպես «դիտա-

Հիշատակություններ. Հայաստանի աշտարակատիպ շինությունների մասին առաջին պատմական հիշատակությունը կարելի է համարել Քսենոփոնի այն տեղեկությունը, թե Արևմտյան Տիգրիսի մոտ գտնվող հայկական գյուղում տներն ունեին աշտարակներ, սակայն այս կառույցները բնակելի էին և գտնվում էին բնակավայրերում⁷:

Քննարկվող կառույցներից առաջինը Դաշտ-Օշական ճանապարհի ձախ մասում Արդար Դավթի բլրի կառույցն է⁸ (նկ. 1): XIX դարի առաջին կեսին Ա. Արարատյանը «Արտեմի Արարատսկիի կյանքը և արկածները» ինքնակենսագրական վեպում, որտեղ նկարագրում է «բրգաձև շարված քարերի կուտակում», նշում է, որ այցելել է վերոնշյալ վայրը⁹: Այս շինությանը, ինչպես նաև Աշտարակի «Ուլատիտիկ» աշտարակին (նկ. 2) հսկաների դամբարանների («օղուզի տներ») համատեքստում անդրադառնում է նաև Գ. Ղափանցյանը¹⁰: Մ. Թաղիադյանը նույնպես խոսում է «Արդար Դավթի Տուն» կոչված «քարակարկառ շինուածոց» «բլրաձև ատերակի» մա-

կետ-աշտարակներ»՝ առանց որևէ հիմնավորման, տե՛ս ՀՀ մշակույթի նախարարության «Պատմամշակութային ժառանգության գիտահետազոտական կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի արխիվ:

⁷ **Քսենոփոն, Անաբասիս**, IV, 4, Ե., 1970, IV, 4 (էջ 93): Բնակավայրերում աշտարակատիպ պաշտպանական տները, որպես կանոն, կարող էին սոցիալապես ակտիվ և կենտրոնախույզ դարձնել համայնքին: Ահա թե ինչու են դրանք պահպանվել մեկուսի վայրերում: **Джандиери М.** Древнее башенное общинное жилище [Вестник древней истории (ВДИ), 1981, N 2, с. 120]: Այսպիսի պաշտպանական տները, ըստ Ա. Զարյանի, եղել են որոշ չափով անկախ և պատկանել են մեկ ընտանիքի, տե՛ս **Զարյան Ա.**, Աննարկներ հին և միջնադարյան Հայաստանի քաղաքաշինության պատմության, Ե., 1986, էջ 21:

⁸ Տե՛ս **Մկրտչյան Լ.**, «Արդար Դավթի». Առասպել և իրականություն (Էջմիածին, 2017, հուլիս, էջ 111-116):

⁹ Жизнь Артемия Арагатского, Л., 1980, с. 49.

¹⁰ **Ղափանցյան Գ.**, նշվ. աշխ., էջ 93: Հետագայում Ղափանցյանը Աշտարակ տեղանունը փորձում է կապել ասորա-փյունիկյան Իշտար աստվածուհու հետ «Հնարավոր է, որ հայերեն Աշտարակը (բուրգ) իր նշանակությունն առած լինի Աշտար-աթ հիմքից՝ Իշտար աստվածուհու անվան ասոր-փյունիկյան ձևից: Փյունիկիայում, ի պատիվ Իշտարի, կանգնեցվում էին վիթխարի հուշայուններ (բավականաչափ կոպիտ ձևով, որոնք և կարող էին կոչվել աստվածուհու անունով)», տե՛ս Историко-лингвистическое значение топонимики древней Армении, Е., 1940, с. 82: Ըստ Թ. Արծրունու՝ Արտաշեսը Վանում «կառուցեց բարձրաբերձ աշտարակ և նրա վրա կանգնեցրեց Աստղիկի պատկերը», **Թովմա Արծրունի և Անանուն**, Պատմություն Արծրունյաց տան, Ե., 1978, էջ 74: Հետաքրքիր է, որ, ըստ Ն. Մառի, Ծիրանավոր բազիլիկ եկեղեցու տեղը եղել է վիշապ-Աշտարակ-Աժդահակի պաշտամունքի մի տաճար, **Март Н.Я.** Избранные работы, т. 5, Л., 1935, с. 59:

սին՝ Օշականի մոտ¹¹: Բյուրականի լեռների գագաթների աշտարակատիպ շինությունների մասին են թերևս Ատրպետի նկարագրած «աչքկատարեան (կիկլոպյան) բագինները¹²»: Այս լեռներից հարավ-արևելք գտնվող Խամուրի լեռների Կոլիբաբայի գագաթին Հ. Լինչը խոսում է մի մարգարեի սրբավայրի մասին, որը կապում է «հսկայի գերեզմանի» հետ: Ըստ նրա՝ այդ ամբողջ տարածքում, ընդհուպ Բինգյոլ, բարձունքների մեծ մասը պսակված է մի ինչ-որ իմաստունի պարսպապատ գերեզմանով¹³: Այս կառույցների առկայության հետ կապված՝ չափազանց հետաքրքիր տեղեկություն է հայտնում Ա. Մխիթարյանը՝ Արարատից իջնելիս նկատել է «աշտարակաձև հսկայական քարաժայռերի մի շարք»¹⁴: Նա նույնպես այս կառույցների ծագումը կապում է առասպելի հետ՝ համարելով «քաջերի բնակարաններ» (Արտավազդի առասպել), որոնց մասին խոսում է նաև Ալիշանը «Աշտարակաձև վեմն ցցուեալս»՝ կապված Սիսի հետ¹⁵: Չըլդրը լճի շրջակայքը նկարագրելիս Ա. Իվանովսկին հիշատակում է առանձին կանգնած կլոր աշտարակի մասին, որի քարերը շաղախով են ամրացրած¹⁶:

Ուսումնասիրություններ. Սկսած XX դարի սկզբից՝ հայ գիտական շրջանակներում հետաքրքրություն առաջացավ քննվող կառույցների նկատմամբ: Հայաստանի հնությունների պահպանման կոմիտեն հուշարձանների ցուցակագրման համար կազմակերպեց գիտարշավներ դեպի Արագածի հարավահայաց լանջեր: Այս աշխատանքների շնորհիվ խնդրո առարկա կառույցներն առաջին անգամ ճարտարապետորեն ուսումնասիրեց հայ

¹¹ **Թաղիադյան Մ.**, Ուղեգրություններ, հոդվածներ, նամակներ, վավերագրեր, Ե., 1975, էջ 115-117:

¹² **Ատրպետ**, նշվ. աշխ:

¹³ **Линч Х.** Армения, т. II, Тифлис, 1912, рис. 189, с. 451. Հատկանշական է, որ Գ. Սրվանձոյանցը Մանազկերտի մի քրդական գյուղում նշում է «քարակոյտով մը բարձրացած» գերեզմանի մասին, որին տեղի հայերը ազնավորի գերեզման են ասում: Իսկ ըստ քուրդ շեյխի՝ դա իր նախնու շիրիմն է, որին մեծարում է ինչպես մարգարեի, տե՛ս **Սրվանձոյանց Գ.**, Գրոց ու բրոց (Երկեր, հ. 1, Ե., 1978, էջ 56): Նմանատիպ կառույցների մասին հիշում է նաև Է. Ռեկյուն՝ Սևանա լճի ավազանում առանձին կամ շարքերով կանգնած՝ բարձրադիր վայրերում, տե՛ս **Ռեկյու Է.**, Ռուսական Հայաստան, Վաղարշապատ, 1891, էջ 19: Օղուզ հսկաների մասին հայկական ավանդության մեջ տե՛ս **Լալայան Ե.**, Երկեր, հ. 3, Ե., 2004, էջ 195, 204:

¹⁴ **Մխիթարեան Ա.**, Դէպի Արարատ, Թիֆլիս, 1904, էջ 147-148:

¹⁵ **Ղ. Ալիշան**, Այրարատ, բնաշխարհի Հայաստանեայց, Վենետիկ, 1890, էջ 481, 485:

¹⁶ **Ивановский А.** По Закавказью. Материалы по археологии Кавказа, вып. VII, М., 1911, с. 82-84, рис. 69.

ճարտարապետության երախտավոր Թ. Թորամանյանը. նա նկարագրեց Աղավնատան «օյուղ» (նկ. 3) և Դավթի բլրի աշտարակները¹⁷: Իսկ հնագիտորեն դրանք շրջանառության մեջ դրեց Ա. Քալանթարը՝ մեգալիթյան ընդհանուր հուշարձանների համատեքստում¹⁸: Աղավնատան և ևս 12 աշտարակատիպ կառույցների մասին է ակնարկում Ն. Ադոնցը Հայաստանի նախապատմական դարաշրջանի հուշարձանների մասին խոսելիս¹⁹: Հղում անելով Թորամանյանի և Քալանթարի աշտարակատիպ կառույցներին՝ Ս. Սարգսյանը նկարագրում է նաև Ծիծեռնակաբերդում, Գառնիում և Դաշտադեմում առկա նմանատիպ կառույցները²⁰: Արտանիշի կիկլոպյան ամրոցից հյուսիս՝ բարձր բլրի վրա, կիսաշրջանաձև աշտարակ է նկարագրում Գ. Միքայելյանը²¹: Սևանի ավազանում այլ աշտարակների ավերակների մասին են հիշատակվում Լճաշենի ամրոցի հետ կապված²²: Աշտարակատիպ շինություններ են նկարագրում Երևանի համալսարանի հայագիտական կենտրոնի և հնագիտական գիտահետազոտական լաբորատորիայի արշավախմբերը Շամիրամի Հրվանդանի ծայրամասում²³, Մուլնիում, Աշտարակ-Ապարան խճուղու ձախ կողմում, բլրի գագաթին²⁴, Ագարակի դամբանաբլուրների համատեքստում²⁵, Բյուրական և Բազմաղբյուր գյուղերի միջև, բարձունքների գագաթներին²⁶, Օրգով և Տեղեր գյուղերի

¹⁷ **Թորամանյան Թ.**, նշվ. աշխ., էջ 218-220: Կառույցներին հեղինակը անդրադարձել է նաև իր «Հայաստանի նախնական ճարտարապետական մնացորդները» ուսումնասիրության մեջ, «Բոլորակ աշտարակներ» առանձին գլխով, տե՛ս Հայկական ճարտարապետություն, Ե., 1942, էջ 10-11:

¹⁸ **Քալանթար Ա.**, նշվ. աշխ.:

¹⁹ **Ադոնց Ն.**, Հայաստանի պատմություն, ակունքները X-VI դդ. մ.թ.ա., Ե., 1972, էջ 11-12:

²⁰ **Սարգսյան Ս.**, Հայաստանը քաղաքակրթության օրրան, Ե., 2004, էջ 443-445:

²¹ **Միքայելյան Գ.**, Սևանի ավազանի կիկլոպյան ամրոցները, ՀՀ 1/1, Ե., 1968, էջ 46:

²² **Մնացականյան Հ.**, Լճաշենի կիկլոպյան ամրոցի կոմպլեքսը [Պատմա-բանասիրական հանդես (այսուհետև՝ ՊԲՀ), 1965, N 1, էջ 290]:

²³ **Արեշյան Գ., Սիմոնյան Հ.**, ԵՊՀ-ի հայագիտական հետազոտությունների պրոբլեմային լաբորատորիայի 1975 թ. կատարած հնագիտական աշխատանքները [Բանբեր Երևանի համալսարանի (այսուհետև՝ ԲԵՀ), N 1, 1976, էջ 286]:

²⁴ **Արեշյան Գ., Ղաֆադարյան Կ., Սիմոնյան Հ., Տիրացյան Գ., Քալանթարյան Ա.**, Հնագիտական հետազոտություններ Հայկական ՍՍՀ Աշտարակի և Նաիրիի շրջաններում (Լրաբեր հասարակական գիտությունների, 1977, N 4, էջ 80):

²⁵ **Սիմոնյան Հ., Երանոսյան Հ.**, Ամբերդի ավազանի պատմական հուշարձանները [Երևանի համալսարան (այսուհետև՝ ԵՀ), N 3, 1977, էջ 47]:

²⁶ Նույն տեղում, էջ 48, 49:

միջև, «Կուռ թափա» տեղամասում²⁷, Սերկևիլի դղյակի մոտ²⁸ և Ներքին Բազմաբերդ տանող ճանապարհի մոտ²⁹: Հայաստանի բրոնզ-երկաթի դարաշրջանների կառույցների մասին խոսելիս Հ. Սարգսյանն անդրադառնում է «առանձին կանգնած» աշտարակներին, մանրամասն խոսում Աղավնատան աշտարակի ճարտարապետական առանձնահատկությունների մասին³⁰: Իսկ Ս. Մնացականյանը այս կառույցները քննարկում է որպես «հելլենիստական Հայաստանում գոյություն ունեցած մեմորիալ ամբողջական համալիրներ»՝ անդրադառնալով Մերձավանի, Աղավնատան «Օյուղ» և Դաշտ գյուղի «Արդար Դավիթ» աշտարակատիպ կառույցներին³¹: Կիկլոպյան կառույցները քննելիս Վ. Հարությունյանն անդրադառնում է նաև «բոլորակ աշտարակներին»՝ հիմնականում կրկնելով Թ. Թորամանյանին³²: Պահակակետերի կամ Անահիտի տաճարի հետ են կապում Ադրբեջանում լեռների վրա գտնվող «Կույսի աշտարակ» անվամբ շինությունները, որոնք հետագայում վերածվել են սրբավայր-ամրոցների³³: Կարևոր անդրադարձ է Օ. Բելլիի աշխատանքը Վանա լճից հարավ ընկած շրջաններում տեղացիների կողմից «հսկաների տուն» անվանված շինությունների մասին³⁴: Նման կառույցներ հայտնի են նաև Արդահանում³⁵: Վերջերս այս կառույցներին անդրադարձել է նաև Մ. Բադալյանը³⁶:

²⁷ Նույն տեղում, էջ 54:

²⁸ **Սիմոնյան Հ., Երանոսյան Հ.**, Քասախի միջին հոսանքի աջափնյա հուշարձանները (ԵՀ, N 1, 1978, էջ 50):

²⁹ **Արեշյան Գ., Սիմոնյան Հ., Սարգսյան Գ., Քոչարյան Գ., Օհանյան Հ.**, Հայագիտական կենտրոնի 1977-1978 թթ. դաշտային հնագիտական աշխատանքները (ԲԵՀ, N 2, 1979, էջ 221):

³⁰ **Սարգսյան Հ.**, Հայաստանի բրոնզեդարյան շինարարական կառույցների մասին (ՊԲՀ, N 4, 1979, էջ 76-77):

³¹ **Մնացականյան Ս.**, Հայկական վաղ միջնադարյան մեմորիալ հուշարձանները, Ե., 1982, էջ 51:

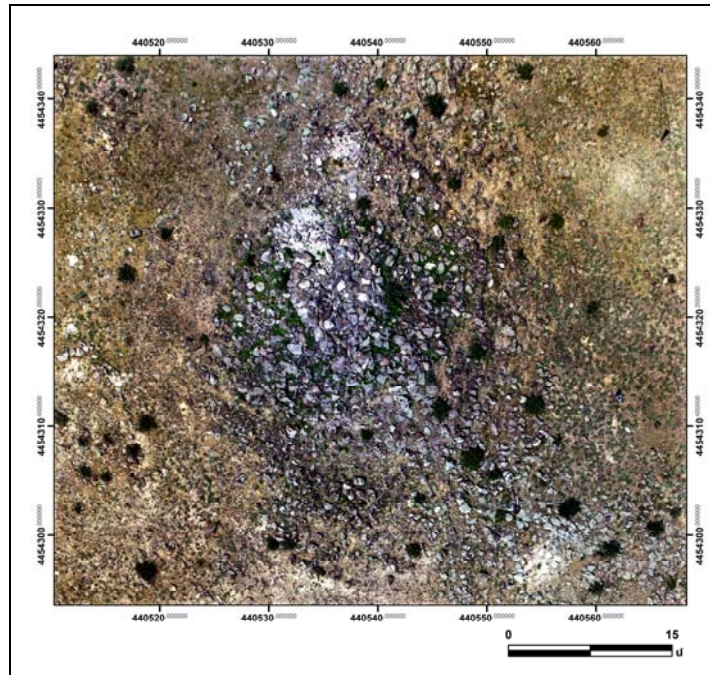
³² **Հարությունյան Վ.**, Հայկական ճարտարապետության պատմություն, Ե., 1992, էջ 17:

³³ **Джидди Г., Джидди Н.** Районы распространения «Девичьих башен» («Гыз галасы») и исторические корни этого названия (Материальная культура Азербайджана, IX, 1980, с. 139-145).

³⁴ **Belli O.** Archaeology in Turkey 1932-2000, Istanbul, 2001, p. 350-351.

³⁵ **Patataci S.** Archaeological Surveys of Ardahan in Northeastern Anatolia in 2013 (Recent Studies on the Archaeology of Anatolia, 2015, p. 469-479).

³⁶ **Badalyan M.** Toros Toramanyan and the Research of “Giants’ Houses” (հրատարակության ընթացքում):

Նկ. 1. Արղար Դավիթ, օդալուսանկարը՝ Հ. Դանիելյանի

Նկ. 2. Ուլատիտիկ, լուսանկարը՝ Լ. Մկրտչյանի

Նկ. 3. Աղավնատուն 1 «Օյոտզ», լուսանկարը՝ Լ. Մկրտչյան

Նկ. 4. Մերձավան 1, լուսանկարը՝ Լ. Մկրտչյանի

Պեղումներ. Աշտարակատիպ շինությունների առաջին պեղումները կարելի է համարել Ե. Բայբուրտյանի կողմից ներկայիս Երևան քաղաքի Մուխաննաթ թափա հնավայրի «բոլորածև սրբարանը»: Այն բնակավայրից հեռու է, զբաղեցրել է բլրի գագաթը և պահպանված լուսանկարում ու հատակագծում նման է մեր խնդրո առարկա շինություններին³⁷: Սակայն թվագրությամբ ավելի վաղ՝ Ք.ա. 3000 թվականին է վերաբերում Մոխրաբլուր հնավայրում հայտնաբերված տաճարը՝ բաղկացած տաճարական քարաշեն աշտարակից (տուֆ և բազալտ քարերով) և նրան կից գտնվող ոչ

³⁷ **Байбуртян Е.** Последовательность древнейших культур Армении на основании археологического материала, Е., 2011, с. 57, рис. 18а, 18б.

այնքան բարձր աղյուսաշեն կառույցներից³⁸: 1961 թ. Գ. Տիրացյանը պեղեց Մերձավանի աշտարակատիպ շինությունը, որով պարզ դարձավ, որ 5 մ տրամագծով աշտարակը կառուցված է 10,5 մ տրամագծով տասանկյուն թեք հարթակի վրա: Աշտարակի մեջ հետագայում օվալաձև շարվածքով իջեցուկ թաղում է եղել³⁹: Այնուհետև աշտարակը պեղել է Ֆ. Մուրադյանը՝ հայտնաբերելով միջին բրոնզի դարաշրջանի նյութեր⁴⁰ (նկ. 4): Որսատեղի-որսադարանների (desert kites) համատեքստում ուսումնասիրվել և պեղվել են նաև Աղավնատան⁴¹ և Արտենիի մոտ գտնվող⁴² մի քանի աշտարակներ: Ավելի ուշ շրջանի աշտարակատիպ կառույց՝ շների թաղմամբ, պեղվել է Շաղատում⁴³: Ուջանում 2017 թ. վերջին սկսվեցին Ուջան-6 աշտարակի պեղման աշխատանքները, որը նպատակ է հետապնդում պարբերական պեղումներով պարզել աշտարակների շերտագրական և թվագրական հարցերը:

Այսպիսով, ի մի բերելով աշտարակների մասին հասանելի բոլոր տեղեկությունները, կարող ենք ասել, որ, հանձինս քննարկվող կառույցների,

³⁸ **Арешян Г.** Искусство куро-аракской культуры (II Международный симпозиум по армянскому искусству, Е., 1978, с. 5-9), **Նույնի՝** Մոխրաբլուր բնակավայրի ստորին շերտերի բնութագրման շուրջ, Հայագիտական հետազոտություններ, Ե., 1979, էջ 147, **Նույնի՝** Early Bronze Age Settlements in the Ararat Plain and its Vicinity, Archäologische Mitteilungen aus Iran und Turan, Bd. 37, Berlin, 2005, p. 71-88: Խոսելով բնակավայրում առկա աշտարակատիպ շինությունների մասին, որոնք ունեն ծիսական նշանակություն, արժի հիշատակել նաև վաղբրոնզեդարյան Ջրահովիտ բնակավայրի հում աղյուսից պատրաստված աշտարակի մասին, տե՛ս **Խանզադյան Է.**, Ջրահովիտ, «Հայաստանի հնագույն մշակույթը», 3, Ե., 2003, էջ 13-14, **Նույնի՝** Ջրահովտի պեղումները, ՀՀ-ում 89-90 թթ. դաշտային հնագիտական աշխատանքներին նվիրված գիտական նստաշրջանի զեկուցումների թեզիսներ, Ե., 1990, էջ 11-12:

³⁹ **Տիրացյան Գ.**, Փարաքարի աշտարակաձև դամբարանը և նման հուշարձաններ Հայաստանում և Առաջավոր Ասիայում (ԲԵՀ, 1970, N 1, էջ 229-231):

⁴⁰ Նյութերը հրատարակված չեն, տե՛ս **Մուրադյան Ֆ.**, Մերձավանի պեղումների հաշվետվությունները, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ:

⁴¹ **Nadel D., Bar-Oz G., Malkinson D., Spivak P., Langgut D., Porat N., Khechoyan A., Nachmias A., Crater-Gershtein E., Katinaa A., Bermatov-Paz G., Nahapetyan S., Gasparyan B.** New Insights into Desert Kites in Armenia: The Fringes of the Ararat Depression, *Arabian Archaeology and Epigraphy*, 2015, N 26, p. 120-143.

⁴² Աշխատանքներն իրականացվում են հայ-ֆրանսիական համատեղ “LIA” ծրագրի շրջանակներում (Ի. Քալանթարյան):

⁴³ Պեղումները՝ **Zardaryan M.** Archaeological Investigations in Syunik Region, Armenia, and the Problems of Preservation of Historical and Cultural Heritage, “Icomos E-Journal”, № 1, <http://www.rcchd.icomos.org.ge/?l=E&m=4-4&JID=1&AID=6>:

գործ ունենք իրենց նշանակությամբ եզակի մի հուշարձանի տեսակի հետ, որը, սակայն, շատ քիչ է հետազոտված: Աշտարակատիպ կառույցների հետագա ուսումնասիրությունն էական ճշտումներ կմտցնի հին Հայաստանի պատմության և մշակույթի տարբեր խնդիրներում:

ИЗ ИСТОРИИ ИЗУЧЕНИЯ БАШНЕПОДОБНЫХ СООРУЖЕНИЙ АРМЕНИИ

МКРТЧЯН Л.А.

Резюме

Башнеподобные сооружения – это строения, возведенные на конических холмах или на возвышенностях и выстроенные способом сухой кладки из крупных камней, в основном отдельно от оборонительных стен. Они являются самостоятельными историко-архитектурными памятниками. Развалины башнеподобных строений в большинстве случаев находятся вне поселений, на территории могильников. В народе эти сооружения связывают с захоронениями "гигантов". По своей функциональной предназначенности они делятся на ритуальные и оборонительные.

FROM THE HISTORY OF INVESTIGATION OF TOWER-LIKE CONSTRUCTIONS IN ARMENIA

L. MKRTCHYAN

Abstract

The article refers to the research history of conical hills or tower shaped constructions, which are located on conical hills or high-up locations. They are constructed in dry masonry style with massive stones, generally isolated from fortified constructions and stand as separate monuments. The ruins of those constructions occur generally far from settlements, in rocky and stony places, in the context of cemeteries. The people related those constructions to cemeteries of "giants". Investigation of those monuments brought forth mainly two functional meanings - ritualistic and defensive.